

NATHANIEL PHILBRICK

V SRDCI MOŘE

TRITON
Praha / Kroměříž

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Philbrick, Nathaniel

V srdci moře/Nathaniel Philbrick; přeložila Eva Klimentová. –

1. vydání. – Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2015

Přeloženo z angličtiny

ISBN 978-80-7387-901-3

629.562.7 * 639.245.1/.3 * 639.245.1/.3-051 * 656.085.3 * 910.3/.4 * 614.87
* (73) * (265)

– 1819-1821

– 19. století

– velrybářské lodě – Spojené státy americké – 19. století

– velrybářství – 19. století

– velrybáři – Spojené státy americké – 19. století

– ztroskotání lodí -- Tichý oceán – 19. století

– mořeplavectví – Tichý oceán – 19. století

– přežití – Tichý oceán

– literatura faktu

91 – Geografie jako věda. Výzkum. Cestování [7]

Nathaniel Philbrick

V SRDCI MOŘE

NATHANIEL PHILBRICK

V SRDCI
MOŘE

přeložila Eva Klimentová

Stanislav Juhaňák – TRITON

Nathaniel Philbrick
V SRDCI MOŘE

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Copyright © 2000 by Nathaniel Philbrick
© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2015
Translation © Eva Klimentová, 2015
Cover © Renata Brtnická, 2015

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-901-3

Věnováno Melisse

Nesmírně vyvýšen rozmetáš útočníky, vysíláš své rozhorlení,
jako oheň strniště je pozře. Dechem tvého chřípí počaly se kupit vody,
příboje zůstaly stát jako hráze, sesedly se tůně propastné v klín moře.

– EXODUS, 15, 7–8

Toto je konec námořních výprav i soubojů
s velrybou chrlící nantucketské kosti v příboji.
Toto je konec naší jízdy na vlnách;
jsme vyliti jak voda. Kdo nemá strach
vytančit pána leviatanů, připoutaného ke stěžni,
z tohoto pole kvakerů v hrobech bez náhrobků?

– ROBERT LOWELL, „Kvakerský hřbitov v Nantucketu“

PŘEDMLUVA

23. února 1821

Velrybářská loď jako obří dravec líně směřovala na sever podél západního pobřeží Jižní Ameriky a brzdila moře živoucího oleje. Neboť to byl Tichý oceán v roce 1821: nedozírné pole teplokrevných zásobáren oleje, zvaných vorvani.

Lov vorvaňů – největších ozubených kytovců na světě – nebyl snadná věc. Z velrybářské lodi vyplouvalo na malém člunu šest mužů, doveslovali ke kořisti, harpunovali ji a potom se ji pokoušeli usmrtit kopím. Šedesátitunové stvoření mohlo člun zničit pouhým mávnutím ocasu a uvrhnout muže do studené oceánské vody, mnohdy spoustu mil od velrybářské lodi.

Po úspěšném lovu následoval ohromný úkol proměnit mrtvého vorvaňe v olej: získat z něj tuk, nasekat ho na kusy a vyškvařit na jakostní olej, který osvětloval ulice a promazával stroje průmyslového věku. Jelikož toto všechno probíhalo na nezměrném Tichém oceánu, znamenalo to, že počátkem devatenáctého století velrybáři nebyli pouze námořní lovci a továrenští dělníci, ale i objevitelé, kteří se vydávali dál a dál do téměř neprobádaných končin o větší rozloze než všechny zemské souše dohromady.

Po více než století byl hlavním sídlem tohoto celosvětového obchodu s velrybím olejem ostrůvek jménem Nantucket, který se nachází čtyřia dvacet mil od jižního pobřeží Nové Anglie. Jedním z největších paradoxů nantucketských velrybářů byla skutečnost, že mnozí z nich byli kvakeři, příslušníci náboženské sekty, která neochvějně hlásala pacifismus, alespoň ve vztahu k lidem. Kombinace přísného sebeovládání s téměř posvátným pocitem poslání vytvářela specifický kvakerský charakter, který Herman Melville nazval „kvakeři jaksepatri“.

Oním plavidlem, které směřovalo na sever podél chilského pobřeží, byla nantucketská velrybářská loď *Dauphin*. Na moři zatím strávila pouhých pár měsíců z plavby, jež měla trvat tři roky. A onoho únorového

rána roku 1821 hlídka zpozorovala cosi nezvyklého – na vlnách se houpal člun, na širé moře neuvěřitelně malý. Kapitán lodi, sedmatřicetiletý Zimri Coffin, zvědavě zamířil na toto záhadné malé plavidlo svůj dalekohled.

Záhy pochopil, že se jedná o velrybářský člun se špičatou zádí a přibližně pětadvacet stop dlouhý, ale žádný takový ještě nikdy neviděl. Bočnice člunu byly asi o půl stopy zvýšené. Dva provizorní stěžně měly oplachtění, takže z veslice se stal primitivní škuner. Plachty, ztvrdlé od soli a vyrudlé sluncem, jej zjevně poháněly už spoustu mil. U kormidelního vesla Coffin nikoho neviděl. Otočil se na muže za lodním kormidlem a zavelel: „Rychle otočte loď!“

Za Coffinova pozorného dohledu kormidelník dovedl loď co nejbližší k zchátralému plavidlu. Ačkoli rozjetá loď kolem něj rychle proplula, na pouhých pár vteřin, kdy se tyčila nad otevřeným člunem, se členům posádky naskytl pohled, na který nezapomněli do konce života.

Nejprve spatřili kosti – lidské kosti – poházené po veslařských lavičích i po dně člunu, jako by to byl plovoucí brloh nějakého lidožravého zvířete. Pak zahlédli dva muže. Leželi schoulení na opačných koncích člunu, kůži posetou boláky, oči vytřeštěné a vousy spečené solí a krví. Sáli morek z kostí mrtvých druhů.

Místo aby trosečníci své zachránce přivítali s úlevným úsměvem, byli znepokojení, ba vyděšení, a tak blouznili žízni a hladem, že vůbec nemohli mluvit. Zoufale, téměř zběsile svírali roztržštěné a ohlodané kosti a odmítali se jich vzdát, jako dva vyhladovělí psi, kteří uvízli v jámě.

Později, jakmile dostali trochu najíst a napít (a konečně si nechali odebrat kosti), jeden z nich našel sílu, aby vyprávěl, co se stalo. Byl to příběh plný nejhorších nočních můr každého velrybáře: o tom, že se ocitne na člunu daleko od pevniny a nebude mít co jíst ani pít, ba co hůř, že se střetne s velrybou pomstychtivou a záłudnou jako člověk.

Dnes už se o potopení velrybářské lodi *Essex* rozzuřeným vorvaněm příliš nemluví, bylo to však jedno z nejslavnějších námořních neštěstí devatenáctého století. Téměř každé americké dítě se o něm učilo ve škole. Právě tato událost inspirovala vrcholnou scénu románu *Bílá velryba* od Hermana Melvilla.

Okamžik, kterým Melvillův román končí – potopení lodi –, však byl pouhým výchozím bodem pro příběh skutečné katastrofy *Essexu*. Jako by označoval začátek jakéhosi strašlivého laboratorního pokusu, který měl zjistit, jak daleko dokáže lidské zvíře zajít v boji proti surovému moři. Z dvaceti mužů, kteří unikli z lodi zničené vorvaněm, přežilo pouze osm. Dva, které zachránila loď *Dauphin*, se plavili téměř 4500 námořních mil přes Tichý oceán – byla to plavba nejméně o pět set mil delší než slavná cesta kapitána Williama Bligha na nekrytém člunu poté, co jej vzbouřenci vysadili z lodi *Bounty*, a více než pětkrát delší než neméně proslavená plavba sira Ernesta Shackletona na ostrov Jižní Georgie.

Po dobu téměř sto osmdesáti let většina informací o tomto neštěstí pocházela z *Vyprávění o ztroskotání velrybářské lodi Essex* od prvního důstojníka Owena Chase (knížka měla 128 stran). Existovaly i útržkovité popisy od jiných přeživších, postrádaly však váhu i rozsah Chaseova příběhu, který s pomocí anonymního spisovatele vyšel pouhých devět měsíců po záchraně prvního důstojníka. Po dlouhé době, až kolem roku 1960, byl na půdě domu v Penn Yanu ve státě New York nalezen starý zápisník. Teprve po dvaceti letech, v roce 1980, kdy se zápisník dostal do rukou odborníka na nantucketské velrybářství Edouarda Stackpolea, bylo zjištěno, že původní majitel Thomas Nickerson byl plavčíkem na lodi *Essex*. Později vlastnil penzion v Nantucketu a k vyličení katastrofy ho přiměl profesionální spisovatel jménem Leon Lewis, jenž pravděpodobně byl jedním z jeho hostů. V roce 1876 Nickerson poslal Lewisovi zápisník, který obsahoval pouze hrubou verzi vyprávění. Lewis z nějakého důvodu nikdy nepřipravil rukopis k vydání a později dal zápisník sousedovi, u kterého zůstal až do jeho smrti. Nickersonovo vyprávění nakonec vydala jako bibliofilii Nantucketská historická společnost (NHA) v roce 1984.

Z hlediska literární kvality se Nickersonova verze nemůže srovnávat s Chaseovým dokonale vybroušeným líčením. Tento nesouvislý a kostrbatý rukopis je dílem amatéra, leč amatéra, který byl při tom, u kormidla lodi, když do ní vorvaň narazil. Čtrnáctiletý Thomas Nickerson byl nejmladším členem lodní posádky a jeho vyprávění zůstává popisem vykuleného dítěte na prahu dospělosti, sirotka hledajícího domov (ve dvou letech už byl bez rodičů). Bylo mu jednadsmesát, když konečně

sepsal své zážitky, dokázal však na ty dávné časy vzpomínat, jako by to bylo včera, a jeho vzpomínky oživovaly informace, které se dozvěděl při rozhovorech s ostatními zachráněnými námořníky. V následujícím vyprávění přihlížíme k Chaseovu líčení, ale jeho verze událostí je poprvé zpochybněna lodním plavčíkem, jehož svědectví můžeme nyní vyslechnout po sto osmdesáti letech od potopení *Essexu*.

Když jsem byl malý, můj otec Thomas Philbrick, profesor angličtiny na Pittsburské univerzitě a autor několika knih o amerických námořních románech, mně a mému bratrově před spaním často vyprávěl příběh o velrybě, která zaútočila na loď. Můj strýc, dnes již zesnulý Charles Philbrick, nositel básnické ceny Wallace Stevensa za rok 1958, napsal o *Essexu* báseň o pěti stech verších. Jmenovala se „Trýznivá minulost“ a vyšla posmrtně v roce 1976. Mocně evokovala to, čemu říkal „minulost, o níž zapomínáme, že ji potřebujeme znát“. Shodou okolností jsem se deset let poté, v roce 1986, s ženou a dětmi přestěhoval do domovské-ho přístavu *Essexu*, na ostrov Nantucket.

Záhy jsem zjistil, že Owen Chase, Herman Melville, Thomas Nickerson a strýček Charlie nebyli jediní, kdo o *Essexu* psali. Byl to například i významný nantucketský historik Edouard Stackpole, jenž zemřel v roce 1993, právě když začínal můj výzkum. Dále též Thomas Hefferman, autor knihy *Trhlina od velryby: Owen Chase a loď Essex* (1981), zásadní akademické práce, kterou dokončil těsně před objevením Nickersonova rukopisu. A nakonec to byl i strhující román *Muž Jonáš* (1984) od Thomase Carlisla, který vypráví příběh *Essexu* z pohledu kapitána lodi George Pollarda.

I po přečtení těchto příběhů jsem se stále chtěl dozvědět více. Premítal jsem, proč se vorvaň choval právě takhle, jak úsudek trosečnicků ovlivnilo vyhladovění a dehydratace; co se tam stalo? Ponořil jsem se do zdokumentovaných zážitků jiných velrybářů z té doby; četl jsem o kanibalismu, přežití na moři, psychologii a fyziologii hladovění, o navigaci, oceánografii, chování vorvaňů, stavbě lodí – o všem, co by mi pomohlo lépe pochopit, co tito muži prožívali na širém a nelítostném Tichém oceánu.

Postupně jsem si uvědomil, že příběh *Essexu* Melvillovi poskytl mnohem více než zakončení jednoho z nejvýznamnějších amerických románů,

jaké kdy byly napsány. Promlouval o třídních a rasových otázkách, jakož i o problematice vůdcovství a vztahu člověka k přírodě. Všemi těmito otázkami se Melville zabývá v celém románu *Bílá velryba*. Rovněž Melvillovi poskytl archetypické, a přitom reálné místo, odkud mohl zahájit imaginární plavbu lodi *Pequod*: maličký ostrůvek, který kdysi poutal pozornost celého světa. Nantucket byl v roce 1821 tím, čím se později stala celá Amerika: nelítostně hrabivý, technicky vyspělý a s náboženským vnímáním vlastního osudu. Nikdo netušil, že za necelé dvě generace ostrov ztroskotá – vyčerpaně se zhroutí, stejně jako *Essex*, z důvodu příliš těsného spojení s velrybou.

POSÁDKA VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

Kapitán

George Pollard jr.

První důstojník

Owen Chase

Druhý důstojník

Matthew Joy

Kormidelníci člunů a harpunáři

Benjamin Lawrence

Obed Hendricks

Thomas Chappel

Stevard

William Bond

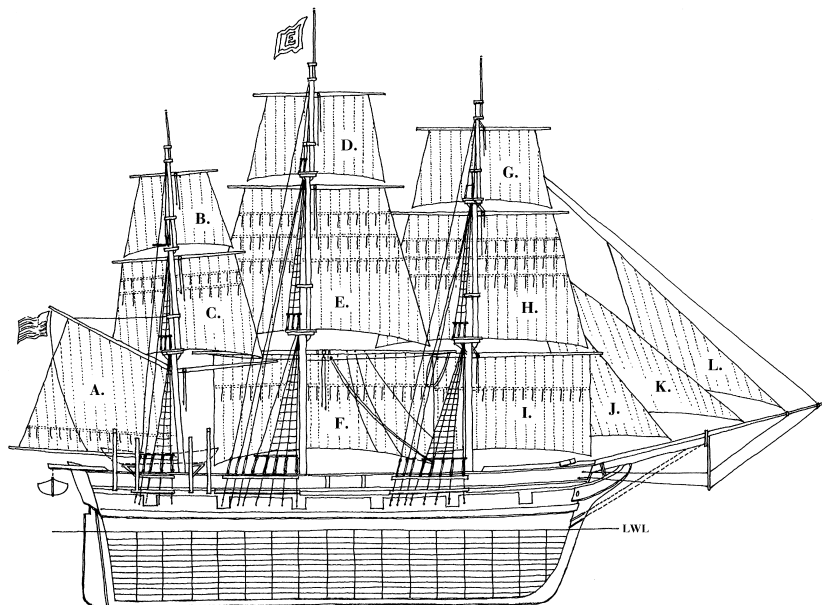
Námořníci

*Owen Coffin • Isaac Cole • Henry De Witt • Richard Peterson •
Charles Ramsdell • Barzillai Ray • Samuel Reed • Isaiah Sheppard •
Charles Shorter • Lawson Thomas • Seth Weeks • Joseph West •
William Wright*

Plavčík

Thomas Nickerson

PLÁN OPLAČTĚNÍ VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

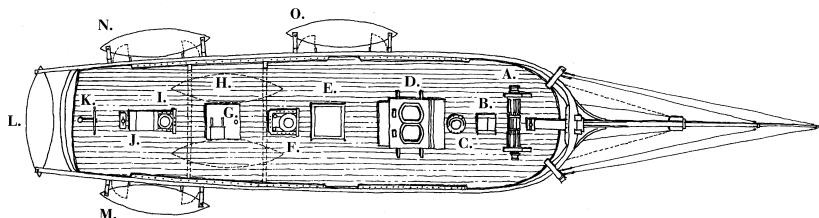

A. bezanová vratiplachta
B. bezanová brámovka
C. bezanová košovka
D. hlavní brámovka
E. hlavní košovka
F. hlavní kurzová plachta

G. přední brámovka
H. přední košovka
I. přední kurzová nebo přední plachta
J. přední stěhovka
K. kosatka
L. létavka

PLÁN PALUBY VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

A. vrátek	I. bezanový stěžeň
B. přední schůdky	J. zadní schůdky
C. přední stěžeň	K. kormidlo
D. kamna na škvaření velrybího tuku	L. náhradní člun
E. hlavní jícen (poklop)	M. pravoboční člun
F. hlavní stěžeň a pumpy	N. levobočně záďový člun
G. lodní kuchyň	O. střední člun
H. náhradní člun uložený na příčných nosnících	

KAPITOLA PRVNÍ

NANTUCKET

Jak později vzpomínal, byl to „nejpříjemnější okamžik mého života“ – okamžik, kdy poprvé vkročil na palubu velrybářské lodi *Essex*. Bylo mu čtrnáct let, měl široký nos a bezelstný, dychtivý obličej a jako každého nantucketského chlapce i jeho odmalička učili „zbožňovat podobu lodí“. Tato loď možná nevypadala nijak úchvatně, bez lanoví a přivázaná k přístavnímu molu, ale pro Thomase Nickersona ztělesňovala životní příležitost. Konečně, po čekání, které mu připadalo jako věčnost, měl vyplout na moře.

Do starého, promaštěného lodního trámův pražilo horké červencové slunce, až bylo v podpalubí pekelné horko, ale Nickerson prozkoumal každíčký koutek, od cihlového oltáře kamen na škváření velrybího tuku na palubě až po temné hlubiny prázdné ládovny. Mezi tím se nacházel skřípějící svět, rozdělený na jednotlivé prostory, živoucí organismus z dubového a borového dřeva, které páchlo olejem, krví, tabákovou šťávou, jídlem, solí, plísní, dehtem a kouřem. „Ačkoli byla zčernalá a oškli- vá,“ napsal Nickerson, „nevyměnil bych ji ani za palác.“

V červenci roku 1819 loď *Essex* patřila do flotily více než sedmdesáti nantucketských velrybářských lodí v Tichém a Atlantickém oceánu. Cena velrybího oleje tehdy stále stoupala, zatímco zbytek světové ekonomiky se propadal, a tak obec Nantucket směřovala k tomu, že se stane jedním z nejbohatších měst v Americe.

Na povlovném kopci, kde se tísnila spousta domů, mezi nimiž se tyčily větrné mlýny a kostelní věže, žilo kolem sedmi tisíc lidí. Říkalo se, že městečko připomíná elegantní a prosperující přístav Salem, což znamenalo nebyvalou poklonu pro ostrůvek v Atlantiku, pod mysem Cod,

přes dvacet mil vzdálený od pevniny. Městečko na kopci vyzařovalo téměř éterický klid, avšak na nábreží u vody vládl čilý ruch. Mezi dlouhými, nízkými skladišti a provazárnami vybíhala čtyři masivní přístavní mola, přes čtyři sta yardů dlouhá. U mol nebo v přístavu obvykle kotvilo patnáct až dvacet velrybářských lodí společně s tuctem menších plavidel, hlavně šalup a škunerů, které přivázely a odvážely zboží. Na každém přístavním molu, v labyrintu kotev, kotlů na škváření tuku, kulatin a sudů na olej se pohybovala spousta námořníků, nakladačů a řemeslníků. Neustále přijížděly a odjížděly dvoukoláky tažené koňmi. Říkalo se jim „kolesky“ či „kalešky“.

Tento výjev už Thomas Nickerson dobře znal. Nantucketské děti ode dávna využívaly nábreží jako hřiště. Veslovaly na zchátralých velrybářských člunech po přístavu a šplhaly po lodním lanoví. Návštěvníkům ostrova bylo naprosto jasné, že tyto děti jsou „osobitá třída mladistvých, kteří si myslí, že jsou předurčení stát se námořníky. Lezli po provazových příčkách jako opice – desetiletí či dvanáctiletí klučinové – a s naprosto nenucenou elegancí se uvelebili na ramenu ráhna.“ *Essex* sice byla Nickersonova první loď, ale na tuto plavbu už se připravoval odmalička.

Nevyplouval na moře sám. Na palubě se s ním plavili i jeho kamarádi Barzillai Ray, Owen Coffin a Charles Ramsdell. Všem bylo od patnácti do osmnácti let, Nickerson byl ze skupinky nejmladší. Owen Coffin byl bratranec nového kapitána, to on pravděpodobně přivedl své tři přátele na loď svého příbuzného.

Loď *Essex* byla stará a při délce 87 stop a výtlačku 238 tun poměrně malá, na ostrově se však těšila pověsti plavidla, které má na moři štěstí. Posledních patnáct let svým kvakerským majitelům dobře sloužila a ve dvouletých intervalech pravidelně přivázela tolik oleje, aby se z nich stali zámožní lidé. Předchozí kapitán Daniel Russell byl na čtyřech plavbách natolik úspěšný, že mu majitelé svěřili velení nové a větší lodi *Aurora*. Díky Russellovu povýšení se kapitánem *Essexu* stal dřívější první lodní důstojník George Pollard mladší a jeden z kormidelníků člunů (či harpunářů), Owen Chase, povýšil na prvního důstojníka. Tři další členové posádky se dostali na pozice kormidelníků člunů. Loď *Essex* tedy neměla jen štěstí, ale zjevně na ní i vládla spokojenost. Podle Nickersona to „celkově byla spíše loď, na kterou se námořníci chtěli dostat“.

Jelikož místní lidé (stejně jako obyvatelé kteréhokoli jiného tehdejšího přístavu) byli posedlí různými dobrými a špatnými znameními, tato pověst hodně znamenala. Přesto se však mezi muži v přístavištích začaly šířit zvěsti, když se počátkem července na noční obloze objevila kometa, ještě když byla loď *Essex* v opravě a připravovali ji na další plavbu.

Nantucket byl město, kde lidé přebývali na střeších. Téměř každý dům s načerveno natřeným nebo jen přírodně zašedlým dřevěným pobitím měl na střeše plošinu, které se říkalo vyhlídka. Původně měla usnadňovat hašení hořícího komína kbelíky písku, ale bylo to také vynikající místo pro pozorování moře dalekohledem, pro pátrání po plachtách vracejících se lodí. V noci se nantucketské dalekohledy často upíraly k nebesům a v červenci roku 1819 ostrované hleděli na severozápadní oblohu. Kva-kerský kupec Obed Macy, jenž pečlivě zaznamenával vše, co považoval za „nejpozoruhodnější události“ v životě svého ostrova, pozoroval noční oblohu ze svého domu na Pleasant Street. „Kometa (jež se objevuje za každé jasné noci) je podle nezvykle dlouhého ocasu považována za nesmírně velikou,“ napsal. „Ocas se táhne nahoru v opozici ke Slunci v téměř kolmém směru, zvedá se směrem na východ a téměř ukazuje k Polárce.“

Od pradávňích časů se objevení komety vykládalo jako znamení, že se stane něco nezvyklého. List *New Bedford Mercury*, který Nantucketaňané četli, protože neměli žádné vlastní noviny, uvedl: „Pravdou je, že objevení těchto excentrických návštěvníků vždy předcházelo nějaké významné události.“ Macy však takové dohady odmítal: „Filozofické úvahy ponecháváme vědecké části našeho společenství, přesto je však nadevši pochybnost, že ti nejučenější mají v otázce kometiky pramálo nezpochybnitelných vědomostí.“

V přístavištích a rejdařstvích se hodně spekulovalo, a nejen o kometě. Během jara i léta bylo u novoanglického pobřeží spatřeno cosi, co list *Mercury* popsal jako „podivuhodné mořské zvíře“ – had s černýma, jakoby koňskýmá očima a tělem o délce padesáti stop, které připomínalo řadu sudů plovoucích na vodě. Kterýkoli námořník, zvláště byl-li mladý a snadno ovlivnitelný jako Thomas Nickerson, musel zaváhat, byť jen na okamžik, jestli nyní opravdu je ta nejvhodnější doba vydat se na plavbu kolem Hoornského mysu.

Nantuckeťané měli k pověřivosti pádný důvod. Jejich životy řídila strašlivě nepředvídatelná síla – moře. Vzhledem k neustále se pohybující síti mělčin, včetně Nantucketské písčiny, která se nacházela těsně za ústím přístavu, pouhé příplutí na ostrov či vyplutí na moře často bývalo drásavou a někdy i katastrofickou lekcí mořeplavectví. Zvláště v zimě, kdy nejvíce zuřily bouře, téměř každý týden ztroskotala nějaká loď. Po celém ostrově byly pohřbeny mrtvoly neznámých námořníků, které vlny vyplavily na pobřeží. Nantucket, což v jazyce domorodých obyvatel, Wampanoagů, znamená „vzdálená země“, byl hromadou písku postupně mizející v neúprosném oceánu a všichni jeho obyvatelé si nelidskost moře až příliš dobře uvědomovali, dokonce i když tento ostrov nikdy neopustili.

Angličtí osadníci, kteří sem začali připlovat v roce 1659, věděli, že moře je nebezpečné. Doufali, že se na tomto travnatém, jezernatém srpečku bez vlků nebudou živit jako rybáři, ale jako farmáři a pastýři. Když však začalo hrozit, že rozrůstající se stáda dobytka v kombinaci se stále větším počtem farem promění ostrov ve větrem ošlehanou pustinu, Nantuckeťanům nezbylo než obrátit zraký k moři.

Rok co rok se na podzim u jižního pobřeží ostrova objevovaly stovky „pravých“ velryb (kosticovci rodu *Eubalaena*) a setrvaly tam do začátku jara. Anglický název „right whales“ dostaly proto, že to byly „ty pravé velryby na zabítí“. Spásaly vody v okolí Nantucketu jako jakési mořské krávy a pročesávaly povrch oceánu, bohatý na potravu, skrze husté kosticové hřebený v neustále se usmívajících tlamách. Zatímco angličtí osadníci na poloostrově Cod a na východě ostrova Long Island lovíli velryby už desítky let, nikdo na Nantucketu neměl odvalu pronásledovat velryby na člunech. Místo toho přenechávali lov velryb, které uvízly na pobřeží (říkalo se jim vyplavené velryby), Wampanoagům.

Kolem roku 1690 několik lidí z kopce pozorovalo chrlící a dovádějící velryby. Jeden z nich ukázal na ně a širé moře za nimi a prohlásil: „Hle, zelené pastviny, na něž se vydají za chlebem vnuci našich dětí.“ Toto proroctví nedlouho poté splnil Ichabod Paddock, jenž příplul z mysu Cod přes Nantucketský průliv, aby ostrovany naučil zabíjet velryby.

Jejich první čluny byly pouhých dvacet stop dlouhé a spouštěli je z pláží na jižním pobřeží ostrova. Posádku velrybářského člunu obvykle

tvorilo pět wampanoazských veslařů a jediný bílý Nantuckeťan u kormidelního vesla. Jakmile velrybu zabili, dovlekli ji na pláž, kde odstranili tuk a vyškvařili ho. Začátkem osmnáctého století angličtí Nantuckeťané zavedli systém dlužního otroctví, které jim zajišťovalo stálý přísun pracovní síly Wampanoagů. Bez těchto domorodých indiánských obyvatel ostrova, kterých bylo až do poloviny dvacátých let osmnáctého století dvakrát více než bělochů, by se z ostrova nikdy nestal úspěšný velrybářský přístav.

Jistého kapitána Husseyho, který se v roce 1712 na malém velrybářském člunu plavil podél jižního pobřeží ostrova, odvál prudký severák na širé moře. Doposud lovil „pravé“ velryby, ale nyní, o mnoho mil dále, spatřil několik velryb, jaké ještě neviděl. Na rozdíl od vertikálního vodotrysku kosticovců proud páry z tohoto kytovce směřoval dopředu. Navzdory prudkému větru a rozbouranému moři se kapitánu Husseyovi podařilo jednoho z nich harpunovat a zabít. Jeho krev a olej téměř biblicky ztišily vlnobití. Tento tvor, jak si Hussey záhy uvědomil, byl vorvaň. Jednoho takového před pouhými pár lety moře vyplavilo na jihozápadní pobřeží ostrova. Nejen, že byl olej získávaný z vorvaního tuku mnohem kvalitnější než velrybí, poskytoval jasnější světlo a méně čadil, ale hranatá vorvaní hlava obsahovala obrovitou zásobárnu mnohem lepšího oleje zvaného spermacet, který se dal bez škváření rovnou nalévat do připraveného sudu. (Anglický název vorvaně „sperm whale“ je odvozen od podobnosti spermacetu neboli vorvaňoviny se seminální plazmou.) Vorvaň je sice rychlejší a agresivnější než „pravé“ velryby, ale skýtal mnohem větší bohatství. Jelikož Nantuckeťané neměli jiný zdroj obživy, zasvětili své životy cílevědomému lovu vorvaňů a zanedlouho předčili své velrybářské soupeře na pevnině i na ostrově Long Island.

V roce 1760 už Nantuckeťané v podstatě zcela vyhubili všechny kytovce v okolních vodách. Bylo jim to však jedno, neboť v tu dobu už zvětšili velrybářské šalupy a vybavili je zděnými škvařicími pecemi, kde bylo možné zpracovávat olej na otevřeném oceánu. Nyní měla jejich flotila mnohem širší pole působnosti, protože se nemusela tak často vracet do přístavu, aby vyložila objemný velrybí tuk. V době, kdy propukla americká revoluce, už Nantuckeťané dopluli až na hranice severního

polárního kruhu, k západnímu pobřeží Afriky, k východnímu pobřeží Jižní Ameriky a na jihu až k Falklandám.

Britský politik Edmund Burke v proslovu k parlamentu v roce 1775 označil tyto ostrovy za představitele nového amerického pokolení – za „moderní lidi“, jejichž velrybářské úspěchy předčily společnou moc celé Evropy. Díky životu na ostrově, který se nachází od pevniny téměř stejně daleko jako Anglie od Francie, si Nantuckeťané vyvinuli svébytnou identitu jako nadřazení, privilegovaní občané „nantucketského národa“, jak je označil básník a esejista Ralph Waldo Emerson.

Americká revoluce a britsko-americká válka v roce 1812, při níž britské námořní síly ničily loďstvo v pobřežních vodách, měly pro velrybářství katastrofální následky. Nantuckeťané však naštěstí měli dostatek kapitálu a odborných znalostí, aby toto těžké období přežili. V roce 1819 už si Nantucket pomalu získával svou dřívější slávu zpět, a když se velrybáři odvážili na lov do Tichého oceánu, dokonce ji začal překonávat. Vzestup tichomořského velrybářství však měl svou stinnou stránku. Místo plaveb, které dříve trvaly v průměru devět měsíců, se staly normou dvouleté a tříleté plavby. Nantucketské velrybáře od obyčejných ostrovanů ještě nikdy předtím nedělila taková propast. Dny, kdy Nantuckeťané mohli ze břehu pozorovat, jak místní muži a mladíci pronásledují velrybu, byly nenávratně pryč. Nantucket byl nyní světovou velrybářskou metropolí, ale nemálo jeho obyvatel velrybu nikdy v životě nevidělo.

V létě roku 1819 lidé stále ještě hovořili o tom, jak bylo před devíti lety na sever od ostrova spatřeno hejno kosticovců. Rychle vypluly velrybářské čluny. Na pobřeží se shromáždil dav, aby fascinovaně sledoval, jak námořníci zabili dvě velryby a dovezli je zpátky do přístavu. Pro místní obyvatele to bylo jako zjevení. Konečně na vlastní oči viděli dva z těch tvorů, o kterých tolik slyšeli a na nichž záviselo jejich živobytí. Jednu z velryb vytáhli na přístavní molo, a než se setmělo, přišly se na ni podívat tisíce lidí – mezi nimi možná i pětiletý Thomas Nickerson. Můžeme si jen představit, s jakou zvědavostí si ostrované prohlíželi to obrovité stvoření, štouchali a dlobali do něj a v duchu si říkali: „Tak *takhle* tedy vypadá.“

Nantucket vytvořil ekonomický systém, který už nezávisel na přírodních zdrojích ostrova. Místní půda byla dávno vyčerpaná příliš intenzivní

zemědělskou činností. Početná populace domorodých Wampanoagů po epidemiích značně prořídla a majitelé velrybářských lodí museli hledat posádky na pevnině. Velryby z místních vod téměř úplně zmizely. A přesto Nantuckeťané prosperovali. Jak podotkl jeden návštěvník, z ostrova se stala „neúrodná písčina, zúrodnovaná pouze velrybím olejem“.

Místní angličtí osadníci po celé sedmnácté století odolávali všem pokusům založit na ostrově církev, částečně proto, že to zakazovala žena jménem Mary Coffinová-Starbucková. Říkalo se, že bez Maryina souhlasu se na Nantucketu neudělalo nic důležitého. Mary Coffinová a Nathaniel Starbuck byli první anglický pár, který na ostrově uzavřel sňatek (v roce 1662), a společně založili lukrativní základnu pro obchodování s Wampanoagy. Kdykoli na Nantucket zavítal potulný kazatel a chtěl tam založit církevní sbor, Mary Starbucková ho rázně odmítla. Potom však v roce 1702 podlehla charismatu kvakerského kazatele Johna Richardsona. Hovořil před skupinou, která se shromáždila u Starbuckových v obyčejném pokoji, a podařilo se mu Mary dojmout k slzám. Právě konverze Mary Starbuckové ke kvakerismu vytvořila ono jedinečné propojení spirituality a chamtivosti, které umožnilo vzestup Nantucketu jako velrybářského přístavu.

Kvakeři, nebo přesněji řečeno členové Společnosti přátel, se nechávali vést svým vlastním prožíváním Boží přítomnosti a nespolehali na výklad Písma od puritánského kazatele. Nantucketští kvakeři, jejichž počet neustále vzrůstal, však nebyli příliš svobodomyšlní. Od „Přátel“ se očekávalo, že budou dodržovat pravidla chování stanovená na každoročních setkáních a podporovat pocit sounáležitosti ve společenství, které podléhalo stejné bedlivé kontrole jako kterákoli jiná komunita v Nové Anglii. Pokud existovaly nějaké rozdíly, pak to byl kvakerský pacifismus a vědomé zavrhování pozemské okázalosti – tyto dvě zásady však nikterak neměly být na překážku schopnosti jedince vydělávat peníze. Místo aby si nantucketští kvakeři kupovali honosné domy nebo módní oblečení, investovali zisky zpátky do velrybářství. Proto dokázali ustát poklesy trhu, které zlikvidovaly tolik velrybářských obchodníků na pevnině. Děti Mary Starbuckové společně se svými bratřenci Macoyými a Coffinovými založily kvakerskou velrybářskou dynastii.

Nantuckeťané neviděli žádný rozpor mezi svou obživou a svým náboženstvím. Vždyť nadvládu nad mořským tvorstvem jim udělil samotný Bůh. Místní velrybář Peleg Folger, který se stal kvakerským starším, to vyjádřil ve verších:

Mohutnou velrybu jsi, Pane, stvořil Ty,
tu obrovitou, bájnou příšeru:
s ohromným tělem, hlavou, ocasu rozpětím
a silou, která všechny přepere.

Leč, velíš nám též, Bože jediný,
abychom sebrali své chabé síly
(k obživě své a celé rodiny),
s tou obludou jsme lítě zápasili.

Přestože místní kvakeři ostrov ovládali ekonomicky i kulturně, dávali prostor ostatním, a počátkem devatenáctého století město na severu a na jihu ohraničovaly věže dvou kostelů kongregační církve. Všichni obyvatelé však sdíleli společné, duchovně prodchnuté poslání – udržovat na ostrově pokojný život, zatímco na moři rozpoutávali krvavou řež. Pacifističtí zabijáci, skromně odění milionáři – nantucketští kvakeři jednoduše jen plnili vůli Boží.

Městečko, které znával Thomas Nickerson, působilo tak trochu zchátrale. Stačilo se jen jednou projít jeho úzkými, písčitými uličkami, aby člověk zjistil, že navzdory majestátním kostelním věžím a sem tam nějakému většímu sídlu Nantucket zdaleka není Salem. „Zdá se, že dobří občané [nantucketští] se příliš nepyšní pravidelností svých ulic [či] upraveností svých chodníků,“ podotkl jistý kvaker, který sem zavítal. Skromné domy měly šindelové střechy a dost často do nich byly zabudované různé nepotřebné kusy z lodí. „Z lodních schůdků jsou velmi příhodné můstky přes škarpy...; fošna ze zádi – s uvedeným jménem – slouží dvojímu účelu: jednak tvoří plot a jednak cizince informuje – tedy pokud vůbec může být na rozpacích –, v jakém městě se nachází.“

Místo aby ostrované používali oficiální názvy ulic, které byly z daňových důvodů přiděleny v roce 1798, říkali ulicím podle svého, například „ulice Elishy Bunkera“ nebo „kapitána Mitchella“. „Obyvatelé žijí popo-
spolu jako jedna velká rodina,“ napsal Nantuckeťan Walter Folger, který byl shodou okolností také spolumajitelem lodi *Essex*, „nikoli v jednom domě, ale v přátelství. Znají nejen nejbližší sousedy, ale každý zná i všechny ostatní. Jestliže byste se chtěli s někým setkat, stačí se jen zeptat prvního místního člověka, kterého potkáte, a ten vás dokáže dovést k jeho domu, říct vám, jaké má povolání a jakékoli další údaje, které byste si přáli vědět.“

I v takto semknutém, rodinném společenství však existovaly rozdíly, a Thomas Nickerson se nacházel poněkud opodál. Nickersonova matka Rebecca Gibsonová sice pocházela z Nantucketu, ale jeho otec Thomas Nickerson byl z mysu Cod. Thomas mladší se narodil v roce 1805 v Harwichi. Za půl roku se rodiče s ním a jeho sestrami přestěhovali přes průliv na ostrov. Bylo však příliš pozdě. Ostrované na lidi z pevniny hleděli skrz prsty. Říkali jim „cizinci“, ba co hůř, „ňoumové“. Tento znevažující výraz byl původně vyhrazen pouze pro obyvatele mysu Cod, ale postupně začal zahrnovat všechny, kteří měli tu smůlu, že se narodili na pevnině.

Thomasu Nickersonovi by bývalo vysloužilo určitou úctu ostrovanů, kdyby jeho matka aspoň pocházela ze staré nantucketské rodiny, jako byli Coffinovi, Starbuckovi, Macyovi, Folgerovi nebo Gardnerovi. Tak tomu však nebylo. Na ostrově, kde řada rodin mohla prokázat přímou pokrevní příbuznost s jedním ze zhruba dvaceti „prvních osadníků“, se Gibsonovi a Nickersonovi ocitli bez příbuzenské sítě, která podporovala většinu Nantuckeťanů. „Na světě možná neexistuje jiné takové místo, co do rozsahu,“ napsal Obed Macy, „kde [jsou] obyvatelé tak propojeni pokrev-
stvím jako tady, což značně přispívá k harmonii lidí – a k jejich přilnutí k tomuto místu.“ Nickersonovi přátelé a kolegové Owen Coffin, Charles Ramsdell a Barzillai Ray se mohli považovat za součást této skupiny. Thomas si s nimi sice hrál, chodil s nimi k moři, ale v hloubi srdce chápal, že se může snažit sebevíc, ale stejně bude – přinejlepším – jen ňouma.

Místo bydliště v městečku Nantucket záviselo na postavení daného člověka ve velrybářském obchodu. Pokud to byl rejdař nebo obchodník,

s největší pravděpodobností bydlel na Pleasant Street vzadu na kopci, nejdále od lomu a zápachu přístavišť. (V následujících desetiletích tito prominenti tíhli spíše na Main Street, neboť jejich ambice vyžadovaly větší prostor a zviditelnění.) Naproti tomu kapitáni si často vybírali hlavní třídu s nejlepším výhledem na přístav: Orange Street. Z domu na východní straně této ulice mohl kapitán pozorovat, jak jeho loď vystrojují v přístavišti, a sledovat, co se děje v přístavu. Lodní důstojníci obvykle bydleli na úpatí tohoto kopce na Union Street, ve skutečném stínu domů, jaké jednoho dne chtěli vlastnit.

Na rohu Main Street a Pleasant Street stála ohromná kvakerská Jižní modlitebna, postavená v roce 1792 z pozůstatků dokonce ještě obrovitější Velké modlitebny, jež se kdysi tyčila nad kvakerským hřbitovem bez náhrobků na konci Main Street. Skutečnost, že Nickerson byl vychován jako kongregacionalista, neznamenala, že nikdy nebyl v této nebo druhé kvakerské modlitebně na Broad Street. Jeden návštěvník tvrdil, že téměř polovina lidí, kteří docházeli na typickou kvakerskou bohoslužbu, nebyla členy Společnosti přátel. Dne 29. června onoho roku Obed Macy zaznamenal, že na veřejné kvakerské „setkání“ přišlo do Jižní modlitebny dva tisíce lidí (více než čtvrtina obyvatel ostrova).

Zatímco mnozí zúčastnění tam přicházeli pro dobro své duše, mladí lidé mívali jiné motivy. Žádné jiné místo na ostrově jim nenabízelo lepší příležitost k seznámení s osobami opačného pohlaví. Nantuckeťan Charles Murphey v básni popsal, jak mladí muži jako on využívali dlouhé chvíle ticha, které jsou typické pro kvakerskou bohoslužbu:

Dychtivé oči stále hledí
na tu krásu, co tam sedí,
s úžasem pozorují z dále
všechny ty různé podoby a tvary.

Dalším místem, kde se scházeli zamilovaní mladí lidé, bylo táhlé návrší za městem, kde stály čtyři větrné mlýny. Dvojice se tady mohly kochat velkolepým výhledem na město a přístav, a v dále byl vidět zbrusu nový maják na samém konci severozápadního výběžku ostrova.

Je překvapivé, jak málokdy se ostrované, dokonce i ti mladí a odvážní jako Nickerson a jeho kamarádi, zatoulali za brány svého městečka. „Přestože je [ostrov] maličký,“ přiznal v dopisu jeden obchodník s velrybím olejem, „nikdy jsem nebyl až na jeho východním nebo západním cípu, a přiznávám, že několik let jsem vůbec nevystrčil paty z města.“ Ve světě velryb, mořských hadů a zlověstných znamení na noční obloze všichni Nantuckeťané, jak velrybáři, tak farmáři, považovali město za svatyni, za chráněné místo důvěrně známých zvyklostí a nadčasových rodových spolenectví, místo, které jim bylo domovem.

Pod kvakerskou fasádou městečka vřely vášně. Život na první pohled působil ukázněně a spořádaně, když stovky, někdy i tisíce lidí každý čtvrtek a každou neděli docházely na bohoslužby, muži v dlouhých, tmavých kabátech a širokých kloboucích, ženy v dlouhých šatech a pečlivě ušitých čepcích. Psychiku ostrovanů však ovlivňovaly i jiné faktory než kvakerství a společný původ – především posedlost velrybami. Bez ohledu na to, jak moc se to obyvatelé snažili zastírat, na tomto ostrově bylo cosi divošsky surového: krvelačnost a pýcha, které poutaly každou matku, otce a dítě v klanové oddanosti lovu.

Dětem na ostrově se už od nejtělejšího věku vštěpovaly zásady lovu. Mezi první slova, která se malé dítě naučilo, patřil například wampanoažský výraz „townor“, který znamenal, že byla podruhé spatřena velryba. Místo pohádek na dobrou noc děti poslouchaly příběhy o zabíjení velryb a úprku před kanibaly v Pacifiku. Jedna matka pyšně vyprávěla, jak její devítiletý syn přivázel ke klubku látací příze vidličku a potom harpunoval domácí kočku. Matka vešla do místnosti, právě když se vyděšené zvířátko pokoušelo utéct. Jelikož nevěděla, co se vlastně děje, zvedla klubko ze země. Kluk jako ostřílený velitel člunu vykřikl: „Povol lano, mami! Povol lano! Už se zanořuje z okna ke dnu!“

Na ostrově prý existovala tajná společnost mladých žen, jejíž členky se zapřísáhly, že se provdají pouze za muže, který už zabil velrybu. Harpunáři nosili v klopách tzv. chockpins (speciální dubové kolíčky, které přidržovaly harpunářské lano v drážce na přídi velrybářského člunu). Právě oni byli považováni za nejžádanější místní svobodné

muže: byli nesmírně fyzicky zdatní a s vyhlídkami na lukrativní kapitánský post.

Nantuckeťané si nepřipíjeli na zdraví, místo toho si vzájemně přáli v poněkud chmurnějším duchu:

Ať zemřou živí,
ať žijí zabijáci,
zdar ženám námořníků
a velrybáři ať se šťastně vrací.

Navzdory chvástavému siláctví této krátké rýmovačky byla smrt životním faktem, který všichni Nantuckeťané až příliš dobře znali. V roce 1810 žilo na ostrově čtyřicet sedm dětí bez otce a téměř čtvrtinu žen starších třiatvaceti let (průměrný věk, kdy se ženy vdávaly) tvořily vdovy, jejichž muži zahynuli na moři.

Nickerson i ve stáří stále chodil na hroby svých rodičů na Starém severním hřbitově. V roce 1819, v posledních týdnech před vyplutím na palubě *Essexu*, také nepochybně došel na toto oplocené prostranství, porostlé trávou sežehnutou sluncem, a kráčel mezi nakloněnými náhrobními kameny. Nejdříve mu zemřel otec, 9. listopadu 1806, ve věku třiatřiceti let. Na jeho náhrobku stálo:

Svou rukou jsi nás rozdrtil
a v prach se obracíme,
vždyť nemáme dost chabých sil
a krásu poztrácíme.

Nickersonova matka porodila pět dětí a zemřela ve věku osmadvaceti let necelý měsíc po manželovi. Její nejstarší žijící dceři bylo osm, jedinému synovi necelé dva roky. Na jejím náhrobku bylo napsáno:

Smrtný život skončí hned,
mihl se její stín,
Adam a celý jeho rod
jsou pomíjiví jak dým.

Nickerson, kterého vychovali prarodiče, nebyl jediným sirotkem na palubě *Essexu*. Jeho kamarádu Barzillaii Rayovi také zemřeli oba rodiče. Owen Coffin i Charles Ramsdell přišli o otce. Toto možná bylo jejich nejbližší pouto: každý z nich, tak jako tolik Nantucketanů, byl dítětem bez otce a lodní důstojník pro ně byl mnohem víc než jen náročný šéf; dost možná byl první mužskou autoritativní postavou, s níž se kdy tito chlapci setkali.

Snad žádné lidské společenství předtím ani potom tak nerozdělovala oddanost práci. Pro velrybáře a jeho rodinu to byl tvrdý režim: dva až tři roky pryč, tři až čtyři měsíce doma. Vzhledem k tomu, že jejich muži bývali tak dlouho pryč, nantucketské ženy musely nejen vychovávat děti, ale i vést řadu místních podniků. Byly to převážně ženy, které udržovaly složitou síť osobních a obchodních vztahů, díky nimž celá obec fungovala. J. Hector St. John de Crèvecoeur v klasickém díle *Dopisy amerického farmáře* popisuje svůj dlouhý pobyt na ostrově pár let před propuknutím americké revoluce. Uvádí, že díky „obezřetnosti a dobrému vedení“ lze nantucketské ženy „po zásluze považovat za lepší manželky než ostatní“.

K síle těchto žen přispívalo kvakerství. Toto náboženství kladlo důraz na duchovní a intelektuální rovnost obou pohlaví a takto podporovalo přístup, který plně odpovídal tomu, co všichni ostrované měli každý den zřetelně na očích: že ženy, jež byly na ostrově obvykle vzdělanější než muži, jsou stejně inteligentní a schopné jako jejich mužské protějšky.

Z nutnosti i vlastního rozhodnutí ostrovanky vedly aktivní společenský život a vídaly se spolu tak často, že Crèvecoeur se zmiňuje o „neustálém navštěvování“. Na těchto návštěvách nešlo jen o pouhé sdělování místních drbů. Právě zde se uzavírala většina obchodních transakcí ve městě. Bojovnice za ženská práva v devatenáctém století Lucretia Coffinová-Mottová se narodila a vyrůstala na Nantucketu. Vzpomínala, jak manželé, kteří se vrátili z plavby, běžně všude chodili se svými manželkami a doprovázeli je na setkání s jinými ženami. Mottová se nakonec přestěhovala do Filadelfie a podotkla, že tento zvyk by připadal každému z pevniny zvláštní, protože tam muži a ženy fungovali v naprosto odlišných společenských sférách.

Některé nantucketské manželky se celkem dobře přizpůsobily velrybářskému životnímu rytmu, kdy jejich manželé byli tři roky pryč a tři měsíce doma. Ostrovanka Eliza Brocková si do deníku zapsala tuto básničku, kterou nazvala „Písnička děvčete z Nantucketu“:

Potom se vdám za námořníka a hned mu zamávám,
 neboť samostatný život tuze ráda mám.
 Občas ale mileráda spatřím jeho tvář,
 protože v ní vždycky vidím vlídnou, mužnou zář,
 má tak ušlechtilé čelo, v černých očích klid,
 vždy se mi rozbuší srdce, když s ním mohu být.
 Když však řekne: „Sbohem, lásko, už zas vyplouvám,“
 nejdřív pláči, pak se směji: vždyť jsem svobodná.

Každé Nantuckeťance ve svatební den dopadla na ramena tíha moci a odpovědnosti. „Jakmile podstoupí tento obřad,“ píše Crèvecoeur, „rázem přestanou vypadat tak radostně a vesele; nové postavení, které zaujmají ve společnosti, jim ukládá vážnější myšlenky, než jakými se doposud zabývaly... Novomanželka... postupně přebírá dohled a řízení [domácnosti]; novomanžel zanedlouho vypluje na moře; zanechá ji, aby se učila nově nabytému vedení a uplatňovala je.“

Crèvecoeur k neutuchajícímu rozhořčení následujících generací nantucketských loajalistů rovněž tvrdil, že mnoho ostrovanek si vypěstovalo závislost na opiu: „Za ta léta si osvojily asijský návyk užívat každé ráno dávku opia a tento požitek je tak hluboce zakořeněný, že by už vůbec nevěděly, jak mají bez něj žít.“ S tak velkým časovým odstupem je nejspíš nemožné zjistit, proč tuto drogu užívaly. Nicméně portrét, který před námi vyvstává – společenství ctižádostivých jedinců, kteří se pokoušejí vyrovnávat s pravděpodobně ničivými účinky samoty –, nám možná usnadní jejich závislost na opiu pochopit. Snadná dostupnost této drogy na ostrově (opium bylo součástí každé loďní lékárničky) v kombinaci se zámožností obyvatel také možná přispívá k vysvětlení, proč byla na ostrově tak hojně užívána.

Během nesmírně omezeného společného času pouhých několika měsíců mezi plavbami bylo nepochybně obtížné vytvořit fyzickou i emoční